

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Dispvtaones Theologicae

Quatuor Tomis distinctæ: Qvibus Vniversa Theologia Scholastica Clare,
Breviter & accuratè explicatur

De Deo, Et De Angelis

Martinon, Jean

Burdegalae, 1644

Dispvtao XXIX. De persona Filij.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73898)

Augustin. lib. octoginta trium quest. q. 13. ubi ait Deum esse causam sempiternam suae sapientiae sempiternae: & nunquam fuisse non Patrem, ac sine Filio.

22. Authorem vero Filij eundem nuncupant Athanas. Dial. 2. de Trinit. contra Macedon. prope finem. Euseb. lib. 4. demonstrat. Euang. cap. 3. Hilar. lib. 4. de Trinit.

Augustin. lib. 3. contra Maximin. cap. 14. Quem loquedi modum admittunt S. Thom. quest. 33. art. 1. ad 2. & in 1. dist. 29. q. 1. art. 1. in corp. Caietan. & alij interpretes D. Thom. ad art. 1. quest. 33. & Scholast. communiter cum Mag. in 1. dist. 9.

5. Dicamus ergo. Sicut autem Pater dicitur esse principium & auctor Filij: potest Filius dici principium & auctor Spiritus sancti. Et quidem principium dicitur à Concilio Lugdun. cap. unico de sum. Trinit. & à Cyrillo Alex. aliisque Patribus relatis à Didaco Ruis disp. 48. sect. 4. Auctor verò Spiritus sancti vocatur ab Hilario lib. 2. de Trinit. longè à fine ubi sic ait: Spiritus sanctus de Patre & Filio auctoribus confitendus est. Citat etiam Ruis Athanasium in epist. quadam ad Serap. cuius hæc verba refert: Apostolus, que in eo operatur Spiritus, Filio au-

ctori eius attribuit: sicut Filius, que ipse facit opera suo auctori Deo Patri attribuit. Sed in nulla ex quatuor eius Epistolis ad Serapionem inscriptis, verba illa reperio. Vult tamen S. Thomas in 1. dist. 29. art. 1. solum Patrem dici debere auctorem Filij: quia nomen auctor significat principium sine principio. Et quidem magis speciali ratione dicitur auctor alicuius rei, qui illam ita ex se promit, ut ab alio nullo modo acceperit. Filius autem est principium Spiritus sancti per fecunditatem voluntatis à Patre acceptam. Quare speciali ratione Pater est auctor personarum productarum. Eademque de causa est etiam specialius auctor creaturarum, quam Filius & Spiritus sanctus, qui sunt earum principium & causa per intelligentiam, voluntatem, & omnipotentiam, à Patre acceptam. Quam ob rem etiam puto Patrem specialiter & appropriatiue vocari omnipotentem in Symbolo Apostolorum, & in Symbolo Nicæno, quia omnipotentia pertinet ad auctoritatem. Sicut Filio tribuitur appropriatiue sapientia, quia procedit per viam intelligentiae: & amor ac bonitas Spiritui sancti, quia procedit per viam voluntatis.

Pater specialius dicitur auctor Spiritus s. & creaturarum quam Filius.

DISPUTATIO VIGESIMA NONA

De persona Filij.

Sectio I. An & quomodo Filius sit Verbum?

Sectio II. An Verbum non modo dicatur notionaliter in diuinis: sed etiam essentialiter?

Sectio III. An & quomodo Filius sit imago?

DE Persona Filij specialiter disputat S. Thomas quest. 34. & 35. In quarum priore docet 1. Nomen Verbi in diuinis sumi tantum personaliter, seu notionaliter, & nullo modo essentialiter: quia significat aliquid ab alio procedens. Sicut in humanis verbum mentis, vel oris, significat aliquid ab intellectu, vel ab ore procedens. 2. Verbum esse proprium nomen personae Filij: quia significat quandam emanationem intellectus: persona autem quæ procedit in diuinis secundum emanationem intellectus, dicitur Filius. Itaque solus Filius proprie dicitur Verbum in diuinis. 3. In Verbo importari respectum ad creaturas: quia Deus cognoscendo se, cognoscit omnem creaturam. Verbum autem conceptum est representatiuum omnis eius, quod actu intelligitur. Et sicut Dei scientia est tantum cognoscitiua ip-

sius Dei: creaturarum autem, cognoscitiua, & factiua; ita Verbum diuinum est expressiuum tantum eius quod est in Patre: creaturam verò est expressiuum & operatiuum. Iuxta illud Psalm. 148. *Dixit, & facta sunt.* In posteriori docet nomen imaginis dici in diuinis personaliter. Quia vt aliquid sit imago, requiritur vt ex alio procedat simile illi in specie, vel in signo speciei: & nomina quæ processionem, siue originem important in diuinis, sunt personalia. Cùmque solus Filius procedat vt Verbum; Spiritus verò sanctus, vt amor: nomen imaginis proprium est Filio, non autem Spiritui sancto. Quia de ratione Verbi est similitudo speciei, ad id à quo procedit: non autem de ratione amoris: quamuis hoc conueniat amori qui est Spiritus sanctus, in quantum est amor diuinus. Accipit enim in sua processione naturam Patris, sicut & Filius. Hæc D. Thomas quæ sequentibus sectionibus exponenda sunt.

SECTIO I.

An & quomodo Filius sit Verbum?

I. **P**raeter ea quæ de Filio diximus in superioribus, duo de quibus speciatim disputat S. Thom. quæst. 34. & 35. explicanda supersunt: an & quomodo Filius sit Verbum, & imago?

Circa primum: Eandem personam, quæ est Filius, esse ac dici Verbum, patet ex Ioan. cap. 1. v. 1. & 14. *In principio erat Verbum &c. Et Verbum caro factum est.* & 1. Ioan. 5. v. 7. *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hitres unum sunt.* Et Apoc. 19. v. 13. *Vestitus erat veste aspersa sanguine, & vocabatur nomen eius Verbum Dei.* Quæ loca expendimus, & adiecta sanctorum Patrum interpretatione illustrauimus disp. 24. sect. 2. num. 14. & sequentibus.

Verbum autem in diuinis dupliciter sumi potest. Primò, essentialiter & absolute, pro conceptu ipso formali, quo Deus constituitur formaliter in esse intelligentis. Et hoc sensu Verbum tribus personis commune est: A quo assumitur Hebraeor. 3. v. 3. cum de Filio dicitur, *Portansque omni verbo virtutis sue, id est, phrasi Hebraica, verbo suo forti & efficaci.* Quod malè quidam expliunt de effectu aliquo Verbi personaliter sumpti, id est, Filij. Nullus enim est Filij effectus, quo portet omnia: neque effectum portat ipso effectu: sed Filius, æquè ac Pater & Spiritus sanctus, virtute sua & perfectione essentiali, quæ est intelligentia perfectissima (æqueatenus verbum) & voluntas, & omnipotentia, portat omnia, sicut & creat & conseruat & perficit, idemque velut tribus digitis dicitur orbem terrarum suspendere. Quò etiam pertinet

illud psal. 32. *Verbe Domini celi firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Nimirum quia ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. psal. 148.

Secundò sumitur notionaliter pro persona producta per viam intellectus, quæ ex vi suæ productionis primò & immediatè identificatur naturæ sub ratione intelligentiæ & verbi essentialis: ideoque vi suæ productionis primò & immediatè est intelligentia & notitia, seu verbum mentis. Quæ ratione Filius in diuinis est propriè & singulariter Verbum, quia prædicto modo procedit per viam intellectus. Ita ferè D. Thom. quæst. 34. art. 1. in corp. & ad 2. addit Filium idè dici posse sapientiam genitam, & notitiam eandem cum suo principio. Nam alioqui Filius, quæ Filius, & quæ distinctus & productus à Patre, non est sapientia vel notitia formalis, sumpta secundum se. Hæc enim non producitur, sed eadem numero communicatur.

Alio tamen modo procedit Verbum diuinum notionale à suo principio, quàm verbum nostrum, seu verbum mentis creatæ. Primò enim verbum nostrum procedit ab intellectu immediatè, tanquam actus quo formaliter constituitur intelligens. At Verbum diuinum notionale non est ab intellectu immediatè, sed à secunditate actus intelligendi essentialis. Neque constituit Deum formaliter intelligentem: Deus enim Pater ratione priùs est per essentiam perfectè intelligens, quàm producat verbum notionale, illique intelligentiam essentialem communicet. Ita tamen procedit Filius per actum intelligentiæ, vt vi suæ productionis primò & per se formaliter sit Verbum, & expressio seu notitia mentalis: quia primò & per se, vi suæ processionis, natu-

Verbum dupliciter sumitur: essentialiter & notionaliter.

turam. Oportet sub ratione notitiae, eique primo ut tali identificatur. In quo differt haec fecunditas intellectus diuinae a fecunditate intellectus nostrae in ordine ad habitus intellectuales signados, qui non dicuntur uerbu, sed habitus. Quia nullo modo procedunt ut uerbum, neque vi suae productionis constituntur in illo modo in esse uerbi.

Secundo differunt Verbum diuinum & nostrum, quia nostrum non est intelligens, sed est id quo intelligimus formaliter. At uerbum notionale non est id quo Pater intelligit formaliter, sed est aliquid intelligens aequae ac Pater. Tercio, intelligere nostrum est dicere: sed intelligere Dei non est dicere proprie & formaliter. Siquidem in Filio est intelligere, & non dicere, ut docet S. Thom. q. cit. art. 2. ad 4. In Patre autem intelligere est per identitatem etiam dicere. Non quod dicere sit de ratione intelligentiae, quae perfecte communicatur sine dicere: sed quia in Patre est intelligentia fecunditas, quae est Patris proprietates, cuius fecunditatis actio est dicere, indistincta in re a principio dicendi seu generandi. Haec autem sunt intelligenda de dicere sumpto stricte & notionaliter, ut communiter sumitur a Theologis, & distinguitur ab intelligere, sicut spirare distinguitur a uelle. Attamen sicut uerbum quandoque sumitur essentialiter, & communiter Patri, Filio, & Spiritui sancto, ut ante a notauimus: sic etiam dicere quandoque sumitur communiter, siue pro intelligentia ipsa, siue etiam pro imperio efficaci voluntatis tribus personis diuinis communi. Ut apud Anf. in Monolog. cap. 60. ubi sic ait: *Sicut singulus Pater, & singulus Filius, & singulus eorum Spiritus est sciens & intelligens, ita singulus quisque est dicens, nec tamen sunt tres dicentes simul, sed unus dicens.* Sic etiam potest accipi quod idem ait cap. 34. *In summo spiritu idem esse dicere, quod intelligere ait. Certe. Similiter cum dicitur psal. 32. Verbo Domini caeli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis uirtus eorum: & psal. 148. Ipse dixit & facta sunt: Ipse mandauit & creata sunt: id non tribuitur Patri soli, aut soli Filio, quasi Pater non per se, sed tantum per Filium creauerit: neque de dicere notionali sermo ibi est. Nam & Pater immediate creauit: & si Pater creasset ut dicens uerbum notionaliter: Filius non creasset, neque Spiritus sanctus, quibus non competit dicere notionaliter. Dicere ergo in diuinis non semper significat producere uerbum: sed etiam intelligere, & asserere, uel praecipere: sicut uerbum quandoque sumitur pro notitia, affectione, imperio: tamen frequentius notionaliter accipi solet: ut notant D. Thom. in 1. dist. 27. q. 2. art. 2. Capreol. ibidem q. 2. assert. 4. & alij. Quae uero in contrarium obijciunt Suar. lib. 9. de Trinit. cap. 3. Vasq. disp. 141. Molin. ad quaest. 34. art. 5. Ruis disp. 57. sect. 2. Cuniga disp. 9. dub. 2. & alij contrarium sentientes, referuntur & refutabuntur sectione sequenti.*

Quari hoc loco solet, an Filius sit non modo uerbum Patris, sed etiam creaturatum? Respondeo cum distinctione. Dupliciter enim Filius dici potest uerbo aliquid. Primo, productiue: Secundo, obiectiue aut representatiue. Priori modo, significando scilicet respectum productionis ad id cuius dicitur uerbum, Filius non est uerbum creaturatum, imo neque Spiritus sancti; sed Patris tantum a quo solo procedit. Posteriori uero modo, significando respectum representationis obiectiuae uerbi ad id cuius dicitur esse uerbum: certum est Filium esse uerbum non modo Patris, sed & Spiritus sancti, & sui ipsius, & totius Deitatis siue essentiae, & omnium creaturarum ut possibile, atque uniuersum eorum omnium quorum Deus est essentialiter intelligentia & cognitio. Sicut enim Filius procedit a Patre per fecunditatem actus essentialis intelligentiae adaequate sumptae: ita vi suae processionis primo & per se identificatur eidem actui adaequate sumpto, & naturam diuinam primo accipit ut essentialiter representationem eorum omnium obiectorum quorum essentialiter representatiua est, atque ita vi suae productionis procedit ut uerbum eorum omnium representationem. Consentunt D. Thom. quaest. 34. art. 3. Thomista ibidem, & Suar. lib. 9. cap. 6. num. 21. & cap. 9. num. 12. Similiter autem Spiritus sanctus est amor notionalis, productiue quidem, Patris & Filij tantum, uel spiratoris; obiectiue autem, omnium obiectorum essentialiter uolitorum, in quo obiecto comprehenduntur etiam creaturae ut possibiles.

6.
Filius est uerbum creaturatum obiectiue tantum, non productiue siue modo Spiritus sancti. S. est amor notionalis illorum.

Dicere sumitur dupliciter in diuinis: pro generare, & pro intelligere aut uelle efficaciter.

SECTIO II.

An uerbum non modo dicatur notionaliter, sed etiam essentialiter?

Contra id quod diximus uerbum in diuinis dici, & quidem proprie, non tantum notionaliter de secunda persona, sed etiam essentialiter de intelligentia essentiali communi tribus personis: sicut sapientia & amor dicuntur tum notionaliter de Filio, & de Spiritu sancto; tum essentialiter de sapientia, & de amore, quibus Deus formaliter est sapiens, & amans: Obijciunt primo Vasques disp. 141. cap. 3. & Ruis disp. 57. sect. 2. testimonia Scripturae in quibus Filius uocatur uerbum, Ioan. 1. & 1. Ioan. 5. & Apoc. 19. Sed illa nihil aliud probant nisi Filium proprie dici uerbum notionaliter: quod non negamus: Dici uero etiam essentialiter ostendimus supra ex Hebr. 1. ubi de Filio sic dicitur: *Portans uerbum uirtutis suae.* Quae uerba non debent in sensum improprium explicari, si possunt proprie accipi. Manifesteque tribuunt Filio uerbum tanquam aliquid ipsius, quo potest omnia

7.
Sententia negans.

Primum illius argumentum excipitur.

NO
NO
NO

& in hunc sensum intelliguntur à Theophylacto, Olymperio, Chartul. Cornel. & alijs huius loci interpretibus.

8.
Secundum
argum. Patribus.

Secundò, obijciunt testimonia Patrum, Conciliorum, & Summorum Pontificum: quòrum plerima tantùm affirmant Filium esse propriè Verbum: quod nos quoque affirmamus, & pro certo habemus. Alia videntur negare esse aliud Verbum quàm Filium, adeoque non esse, nisi Verbum notionale: Cuius modi sunt hæc quatuor quæ sequuntur.

Athanas.

Athanas. orat. 5. centi à Arian. longè post medium, Nisi sit Filius, Verbum nõd fuerit. Et si non sit Verbum, non etiã Filius fuerit.

Cyriil.

Cyriil. Alex. lib. 7. Theol. cap. 1. ferè initio, Verbum Iohannes Filium appellat, ut hoc nomen quasi proprium, & ipsius esse Filij maximè significativum elegisse videatur. Et cap. 2. prope med. addit: Vnicum ergo Verbum est naturale

Damasc.

etque intrinsecum, id est, Filius. Damascen. lib. 1. de fide cap. 6. & 13. & in epist. de Trifragio pag. 3. ait hæc nomina, Filius Dei, Verbum, Sapientia & virtus, ex Patre genitus, esse ostensura unius hypostasios, nempe Filij: & negat quatenus in alia hypostasi vel in communi Deitatis locum habere.

August.

Augustin. denique lib. 7. de Trinit. cap. 2. initio, Pater igitur, inquit, & Filius simul una essentia, & una magisterudo, & una veritas, & una sapientia. Sed non Pater & Filius simul ambo unum Verbum, quia non simul ambo unus Filius. Sicut enim Filius ad Patrem refertur, non ad seipsum dicitur: ita & Verbum, ad eum cuius Verbum est refertur, cum dicitur Verbum. Itaque quippe Filius, quo Verbum, & Verbum quo Filius. Quoniam igitur Pater & Filius simul non utique unus Filius: consequens est ut Pater & Filius simul non ambo unum Verbum. Et propterea non eo Verbum, quo sapientia: quia Verbum non ad se dicitur, sed tantum relatiuè ad eum cuius est Verbum: sicut Filius ad Patrem. Sapientia verò, eo quo essentia. Et idè quia una essentia; una sapientia. Quoniam verò & Verbum sapientia est, sed non eo Verbum, quo sapientia; Verbum enim relatiuè, sapientia verò essentialiter intelligitur: id è, accipiamus, cum dicitur Verbum, ac dicitur, Nata sapientia, ut sit Filius & imago. Huc & que S. Augustin.

Explicatur
Patres qui
videntur
negare
Verbum
dici essentialiter.

Respondeo primò, Athanasium loqui verbis relatis de verbo sumpto notionali-ter, quod Verbum non esset, nisi Filius esset: neque enim Filius esset, nisi tale Verbum esset. Quamquam etiam nisi Filius esset, non esset Verbum essentialiter: ac vice versa. Quia Deus non esset, nisi trinus esset. Cyriillus quoque loquitur ibi de verbo notionali-ter sumpto; quod maximè propriè significat esse Filij, estque vnicum in Trinitate. Damascen. etiam simili modo intelligendus est. Ad id quod attinet ad nomen sapientia: contradicere D. Augustino proximo citato, affirmanti sapientiam dici essentialiter, & Filium esse sapientiam eo quo essentia. Eadem verò Augustino, si non commode potest, ut præcedentes, de verbo notionali explicari, oppono primò S. Dio-

Dionys.

nyfium cap. 1. de diuin. nom. post mod. ubi inter plurima nomina De. essentialia, vt Mentem, Vitam, Sapientiam, ponit etiam Verbum. Neque satisfacit quòd respondet Ruis disp. 57. sect. 5. num. 10. Dionysium ibi solum enumerare nomina Dei, siue essentialia, siue personalia, non distinguendo essentialia à personalibus. Nam Dionysius ibi manifestè loquitur de ipsa Deitate, & de què nominibus Deitatis, & Dei quatenus vnus est. Sic enim ait: *Ut autem multi nominibus appellatam (Deitatem) laudant, velut cum rursus ipsam induit dicentem ego sum qui est, vita, Lux, Deus, veritas. Et cum idem Theologi omnium causam & auctoritatem (Deum scilicet quò vnus est, sic enim est omnium causa) multis nominibus ex effectis omnibus laudant, ut bonum, ut pulchrum, ut sapientem, ut diligendum, ut Deum Deorum, ut Dominum Dominorum, ut Sanctum Sanctorum, ut æternum, ut eum qui est, ut seculorum auctorem, ut vitam, ut sapientem, ut mentem, ut verbum, ut cognitorem &c.* Nec vllum ibi aliud nomen enumerat, quòd Deo, quò vnus est, conuenire non possit: etiam nomen iustificationis & redemptionis. Nam ipse effectiue nos iustificat, & redempti à peccato per Christum.

Oppono secundò Irenæum lib. 2. c. 48. ubi sic ait: *Deus totus existens mens, & totus existens dicitur, id est, Verbum. Et ratio post: mens, mens, & omnia concludens mens ipse Pater.* Quibus postremis verbis non potest applicari id quòd respondet Ruis supra, num. 14. Irenæum tantùm velle Verbum, id est, Filium, non esse partem Dei, sed esse totum Deum integrum. Oppono terciò Ambrosium lib. de Fide contra Arian. cap. 5. ferè initio, ubi sic habet: *Sive lumen de lumine dicas, siue Verbum de Verbo, siue spiritum de spiritu, siue Dominum de Domino, quòcumque de eo dixeris, vnus tamen essentia Patrem & Filium credas.* Malè verò respondet Ruis supra num. 11. id quidem permissu S. Ambrosij dici posse, sed valde improprie contra modum loquendi Scripturæ & Patrum. Nam de Scriptura ostendimus oppositum num. 2. De Patribus verò liquet ex testimonijs iam allatis pluresita sentire, & vix vllum contradicere. Denique quantum est ex vi vocis, Verbum sumi posse essentialiter sentiant nobiscum D. Thom. in 1. dist. 27. q. 2. art. 2. in corp. Et q. 4. de veritate art. 2. in corp. Capreol. dist. cit. quest. 2. art. 1. conclus. 4. Chartul. ibidem q. 3. circa med. addens, questionem esse de nomine circa quam non sit vtilis cauillari: Ferrar. 4. contra Gentes cap. 13. 9. Considerandum secundò, Valent. lib. 1. de Trin. cap. 3. in fine: & multò magis Durand. in 1. dist. 7. q. 2. n. 18. & dist. 27. q. 3. num. 6. & 10. Quamquam in eo fallitur quòd putat Verbum propriè sumptum non dici nisi de verbo essentiali: & accommodatiuè tantùm seu appropriatiuè, de Verbo personali, quòd (iuxta falsam illius imaginationem) non dicitur

D. Thom.

Verbum, quia procedit per viam intellectu-
ctus; hoc enim ipse improbat: sed alia de
causa, quam suo loco resitauimus.

10.
Soluuntur
rationes
contrariae

Objicit tertio Vassq. disp. 141. cap. 3. n.
14. Verbum namq. sua denotare realem
emanationem ab aliquo, cuius est verbum
iuxta Basil. homil. 16. in illa verba, *In prin-*
cipio erat Verbum, Athanas. in epist. de sen-
tentia Dionysij contra Arianos, propè finem,
& Anselm. in Monolog. cap. 31. & sequen-
tibus. Ergo non potest dici essentialiter:
quia nihil essentialiter existit in Deo per rea-
lem emanationem. Addit Cuniga disp. 9.
dub. 2. num. 3. Verbum esse, quo quis lo-
quitur alicui. Loqui autem alicui, est il-
lum reddere cognoscentem verbo. Ad hoc
autem necesse est vt producat verbum. Si-
cut vt aliquem reddat album albedine, ne-
cesse est producat albedinem: alioqui non
diceretur reddere cognoscentem verbo à se
improducto: sicut neque album, albedine à
se improducta. Solus ergo Pater reddit
alium cognoscentem, videlicet filium, in-
tellectione, non quidem vt improducta,
essentialiter & comuni omnium personarum:
sed vt filio communicata, & notionali, ac
propria filij: quo pacto est verbum produ-
ctum.

Ad primum Respondeo non esse de ratio-
ne verbi intellectualis seu mentalis, gene-
raliter sumpti, vt realiter producat, sed
sufficere, quòd sit vitalis & actualis expressio
obiecti: siue realiter emanet ab intellectu,
siue tantum metaphysicè & virtualiter, per
æquivalentiam ad intellectum creatum, &
actum ab ipso realiter productum. Basil.
autem loco citato in obiectione loquitur de
Verbo personali comparato cum nostro,
quod fatemur realiter emanare ab intelle-
ctu: & cum eius emanatione comparat pro-
ductionem verbi diuini notionaliter sumpti.
Sic enim habet: *Cur Verbum? Filius supponit,*
vt quod ex mente procedit, ostendatur. Et paulò
post: *Cor nostrum veluti fons est quidam. Ver-*
bum verò emissum, veluti rivus ex fonte pro-
fluens. Eodemque modo Athanas. loco ci-
tato comparat Verbum personale, id est,
Filium, cum verbo & sermone humano. Sic
enim ait: *Verbum promanationem mentis nomi-*
nari conuenit. Idemque, vt quasi de homine lo-
quamur, ex corde per os effunditur. Diuersa-
que iam inde mens ea est, que ita per linguam
proficit, ab ea ratione siue verbo quod in corde est.
Idem denique est sensus Anselmi cap. illo
31. & sequentibus.

Ad secundum Respondeo primò, maiorem
propositionem non esse veram vniuersali-
ter, eo sensu quem intendit Adversarius: quia
non est de ratione verbi vt quis per il-
lud actu loquatur alteri, quàm sibi metip-
si: sed ad summum sufficit quòd per illud alijs
etiam loqui possit si velit. Deus autem
verbo suo essentialiter sibi metip-
si loquitur, & per illud potest loqui creaturis intellectu-
alibus. Quin etiam per illud loquitur actu
Filio & Spiritui sancto, quando illis com-

municat essentiam prout est verbum & ex-
pressio rerum omnium, reddique ipsos for-
maliter cognoscentes verbo eodem essen-
tiali, quo ipse est formaliter intelligens. Se-
cundò ad maiorem Respondeo negatiuè. Lo-
quitur enim alteri, qui verbum suum men-
tale illi manifestat: siue realiter, verbum il-
lud producat, siue non. Et quidem realis
productio verbi: si non sit aliunde necessa-
ria, est planè impertinens ad manifestatio-
nem & communicationem conceptum. Ad
confirmationem Minoris dico, vt quis ali-
quem reddat album albedine, sufficere albe-
dinem illi applicare. Neque enim minùs
reddit album, quòd applicetur & inhaereat,
siue producat, siue non. Sic albedo Eu-
charistica què dealbaret subiectum in quod
tantummodò transferretur, ac si re ipsa pro-
duceretur. Suppono autem, quòd alibi
probabo, non modò in anima rationali, sed
& in formis materialibus, alia actione illas
fieri, etiam tunc cum sunt ex subiecto, &
alia vniri: posseque absolute fieri, & non
vniri. Ac vice versa posse vniri, & non si-
mul fieri. Quicquid verò sentendum sit
de formis accidentalibus, de quibus multi
negant id quod supponimus; certum est
animam rationalem non minùs reddere cor-
pus animatum, quando illi tantum vnitur,
vt fit in resurrectione. Atque tunc quando
simul producit & infunditur, vt fit in na-
turali generatione hominis.

Vide tom.
a. disp. 54
sect. 1.

SECTIO III.

An, & quomodo Filius sit imago?

Nota primò, ex D. Thom. q. 35. art. 1.
Imaginem esse similitudinem alicuius
ab ipso procedente, in aliquo modo. Ita vt ad
rationem imaginis duo requiruntur. Primò,
similitudo, quæ, (inquit D. Thom.) vel est
in specie, id est, in natura specificata; vel in
figno speciei, id est, in aliquo specialiter
representatiuo natura specificata: sicut se
habet imago picta respectu prototypi. Sec-
cundò, requiritur processio imaginis a eo
cuius dicitur imago. Cuius processionis
defectu Pater non est imago Filij, sed con-
trà Filius est imago Patris. Neque pictura
est imago obiecti quo velut exemplari non
est vsus pictor, licet alioqui pictura sit illi
obiecto similis. Ac denique inter homi-
nes, licet duo sint inter se simillimi, si ta-
men vnus ab altero non procedit, non dicitur
illius imago. Duo ergo ista ad imagi-
nem necessaria sunt, similitudo & proces-
sio.

13.
Imago
quid sit, &
quæ ad il-
lam requi-
rantur

Nota secundò, ad rationem imaginis non
esse necessarium vt processio sit per physi-
cam effectiorem, siue vt sit, quod dicitur
imago, procedat effectiue ab eo, cuius di-
citur imago. Nam imagines artificiales
non procedunt effectiue ex eo cuius sunt

14.
Quæ pro-
cessio re-
quiratur
ad ratio-
nem ima-
ginis.

imagines, sed tanquam ex prototypo. Neque conceptus postri, qui tamen dicuntur obiectorum imagines intentionales, & expressiones vitales, sunt ab ipsis effectiue; sed vt aliter concurrentibus, & determinantibus per se, vel per speciem sui, ad productionem cognitionis nostrae. Omnino tamen ad rationem imaginis aliqua realis processio, siue effectiua, siue alia, necessaria est.

Similitudo est praeceptum in imagine.

Imago triplex: naturalis, artificialis, & intentionalis.

15. Identitas in essentia non obest rationi imaginis.

Cum autem duos sint de ratione imaginis, processio & representatio; praeceptum à quo denominatur imago, est illa representatio. Quatenus scilicet id quod ab alio productum est, valet ad illud representandum & exprimendum per similitudinem aliquam. Diuiditur autem imago generaliter sumpta in naturalem, artificialem, & intentionalem. Naturalem, vt Filij ad Patrem; artificialem, vt domus ad exemplar intentionalem, vt cognitionis vel speciei ad obiectum à quo aliquo modo concurrente producitur.

16. Nota tertio, contra Durand. in 1. dist. 28. rationi imaginis non obesse, si aliquid secundum essentiam sit idem cum eo, cuius dicitur imago: sed sufficere si sit aliquid distinctum, procedens ab eo simile in natura, aut in figura naturae: sicut homo est similis homini in natura; & imago picta est similis prototypo in figura externa, quae est signum naturae. Identitas enim essentiae non minus valet, quam pura similitudo sine identitate, ad hoc: Pater & Filius diuinus realiter distincti, dicantur similes, licet essentiam eandem habeant; vtque propter illam similitudinem, cum processione & distinctione vnus ab alio, Filius dicatur esse imago Patris. Qua de re plura inferimus num. 18.

16. Filius Deus est imago Patris naturalis, & intentionalis.

17. His praenotatis, Dico primo Filium seu Verbum diuinum duobus modis esse Patris imaginem. Primo, naturalem, quatenus ab ipso procedit realiter in similitudinem naturae diuinae. Secundo, intentionaliter quatenus vi suae productionis procedit à patre vt Verbum & notitia, sicque procedit vt exprimens intentionaliter Patrem. Atque ita imago est, non tantum quatenus est eiusdem substantiae cum illo, sed etiam quatenus est notitia, producta eiusdem Patris. Et hic secundus modus imaginis in diuinis est Verbi singulariter proprius: non autem primus. Nam ratione naturalis similitudinis, & substantialitatis cum processione & distinctione personarum, Spiritus sanctus est vera imago naturalis Patris, & Filij, vt disputatione sequenti sect. 6. ostendetur.

imaginem Deitatis, aut creaturam, aut suipsum, vel etiam Spiritus sancti de actu realis productionis & emanationis ab ipsis. Neque enim Filius producit à Deitate, vt pote indistincta, quae nec generat, nec generatur, vt ait Lactantius cap. Damnamus: neque etiam ab alijs enumeratis, quae licet sint obiecta cognitionis, cuius fecunditate producitur Filius, ita vt Filius ex eorum omnium notitia producat: non tamen ita vt illa obiecta realiter vllò modo concurrant, siue actiue siue aliter, ad productionem talis notitiae: quippe realiter improdicta, & carentis principio, intus in se & extrinseco. In quo differt cognitio diuina à nostra, quae obiecto realiter aliquo modo concurrente producitur, ideoque obiecti imago dici potest: secus autem diuina, de qua etiam non est intelligendum illud axiomatum sumptum ex D. August. 9. de Trinit. cap. ultimo. Ex obiecto & potentia paritur notitia.

Dices in Scripturis Filium appellari imaginem Dei inuisibilem 1. Tim. 2. & figuram substantiae Patris Hebr. 1. Ergo est imago etiam Dei ipsius in quantum Deus est, & substantia siue essentiae diuinae.

Respondet prior loco per Deum intelligi specialiter Patrem. In posteriori, per figuram, Graece *χαρακτηρι*, significari quoddam Pater Filium generans, suam substantiam ipsi quasi impresserit, vnde ipse sit expressa & quasi sculpta imago, sigillum, & similitudo, ex qua exemplar, id est, Deum Patrem, agnoscamus & intueamur: sicut ex imagine in cera expressa, agnoscamus sigillum à quo impressa fuit. Addo, substantiam seu essentiam diuinam esse in Patre formalè rationem terminandi relatione imaginis: quamuis Paternitas sit etiam ratio necessaria, vt Pater possit esse terminus illius relationis, ratione distinctionis & productionis realis, iuxta ea quae de ratione imaginis supra notata sunt. Neque obest quod essentia sit eadem numero in Patre & Filio, quasi idcirco similes dici non possint. Nam ad similitudinem duo tantum requiruntur: nempe distinctio realis duorum, & conuenientia eorundem in aliqua forma aut quasi forma, siue eadem numero, siue diuersa. Neque enim duo parietes albi minus similes essent, si albedo eadem numero in illis esset; ac li diuersa. Quia non minus conuenient in albedine: & esse similes in albedine, non est habere albedinem similem, sed est vtrumque habere albedinem, & in eo conuenire quod sint albi, siue per eandem albedinem, siue per numero diuersas.